

سید علی حسینی

سال‌های پیش رو و رسالت و وظایف ما

اکنون که جامعه‌ی حسابداران رسمی ایران بیست و چهارمین فعالیت مستمر خود را از سر می‌گذرانند، می‌توان مدعی شد که تشکل حرفه‌ای حسابداران مستقل در ایران به بلوغ حرفه‌ای دست یافته است. به‌رغم وقفه‌های ناگزیری که در دو دهه‌ی نخست انقلاب در فعالیت متشکل حسابداران حرفه‌ای پدید آمد، در دو دهه‌ی بعد شاهد زایش، گسترش و بلوغ تشکل حسابداران رسمی شدیم. جامعه‌ی حسابداران رسمی ایران امروز با دربر گرفتن بیش از ۳۰۰ مؤسسه‌ی حسابرسی فعال و بالغ بر ۳۲۰۰ عضو به‌روشنی جایگاه روبه‌رشدی در نظام نظارتی، کارشناسی و تصمیم‌سازی در کشور یافته است.

رسالت و اهداف تشکیل جامعه در اسناد بالادستی مانند «ماده واحده‌ی قانون تشکیل جامعه‌ی حسابداران رسمی» و سایر قوانین و مصوبات ذی‌مدخل در فعالیت جامعه، اساسنامه، سند استراتژی جامعه و مصوبات شورای عالی به تفصیل طرح شده و تعمیق یافته است. برپایه‌ی مجموع هدف‌های برشمرده برای «جامعه»، می‌توان محورهای اصلی فعالیت‌ها طی سال‌های پیش‌رو را برشمرد.

نخستین هدف از شکل‌گیری جامعه حسابداران رسمی ایران، تشکل‌بخشی به حسابداران رسمی بوده است. روشن است که منظور از تشکل صرفاً ثبت یک شخصیت حقوقی نیست بلکه فراتر از آن فعالیت یک تشکیلات حرفه‌ای پای‌بند به آیین رفتار حرفه‌ای است که از انسجام و همبستگی درونی برخوردار است. برای ایجاد این انسجام و همبستگی درونی حرفه‌ای شرایط متعددی را می‌توان برشمرد. اما وضعیت باثبات و استحکام مؤسسات حسابرسی پیش شرط همگرایی و همبستگی حرفه‌ای اعضای جامعه است. برای دست‌یابی به این هدف از سویی شراکت موجود در مؤسسات باید پایدار و درازمدت باشد تا بدین ترتیب جمع شرکا و همکارانی که در یک مؤسسه حضور دارند احساس تعلق و پیوستگی دایمی به آن مجموعه پیدا کنند. یکی از مشکلات مؤسسات حسابرسی که هم تداوم فعالیت آن‌ها را دشوار ساخته و هم در عمل بر روی استقلال حرفه‌ای حسابرس می‌تواند تأثیر منفی داشته باشد، ناپایدار بودن شراکت در مؤسسات حسابرسی است. در چنین شرایطی، به‌طور دایم شاهد تغییر شرکا بوده‌ایم و حاصل این وضعیت در برخی مؤسسات ایجاد بی‌ثباتی و عدم تداوم فعالیت بوده است. برای مقابله با شرایط بی‌ثبات و پایدارسازی شراکت حرفه‌ای و پیشگیری از وقوع اختلاف بین شرکا، بایست از همان بدو امر و هنگام شکل‌گیری شراکت در مؤسسات حسابرسی از خدمات مشاوران حقوقی بهره گرفته و داوران مرضی‌الطرفینی برای حل و فصل اختلافات پیش‌بینی کرد. وقتی پیش‌شرط‌های حقوقی برای شراکت پایدار تدبیر شده باشد، تداوم فعالیت امری قابل تحقق است. پی‌آمد درازمدت آن نیز شکل‌گیری مؤسسات بزرگی خواهد بود که به‌رغم تمامی فراز و فرودهای اقتصاد کلان از توان حیات درازمدت به‌عنوان یک بنگاه اقتصادی برخوردار باشند. این موضوعی است که در کشورهای پیشرفته به‌خوبی تجربه شده است و باید راهنمای عمل ما قرار بگیرد.

پس یکی از نخستین محورهای فعالیت‌های جامعه‌ی حسابداران رسمی ایران حمایت از حیات حرفه‌ای مؤسسات حسابرسی و تلاش برای تقویت پیوندهای درونی این مؤسسات خواهد بود.

از سوی دیگر، ارتقای منطقی درآمد مؤسسات به‌مدد افزایش متناسب حق‌الزحمه‌ی خدمات اطمینان‌بخشی و نیز از طریق تنوع‌بخشی به خدمات حرفه‌ای مؤسسات با ایجاد بنیه‌ی مالی قدرتمند برای هر مؤسسه امکان زیست بادوام و طولانی‌مدت آن را فراهم می‌کند. پس روشن است قبل از هر چیز باید با ایجاد جَو اعتماد متقابل میان شرکای مؤسسات، شکل‌بخشیدن به اهداف بلندمدت مشترک، مهارت‌های مکمل و ارزش‌های کاری یکسان شراکت پایدار در مؤسسات حسابرسی را استحکام بخشید. همچنین باید تلاش کرد مبالغ حق‌الزحمه‌ی خدمات مؤسسات حسابرسی به‌ویژه در شرایط تورمی موجود افزایشی متناسب یابد و با تنوع‌بخشی به فعالیت مؤسسات منابع درآمدی آن‌ها را توسعه داد. در چنین شرایطی مؤسسات قادر خواهند بود سرمایه‌ی انسانی خود را توسعه بخشند و نقش مؤثرتری در انجام وظایف خود داشته باشند.

در شرایط کنونی خدمات حسابرسی و بازرسی قانونی عمده وظایف و یا حتی تنها وظیفه‌ای است که مؤسسات انجام می‌دهند. اما تجارب مؤسسات موفق جهانی گویای طیف وسیع و متنوع فعالیت‌هایی است که مؤسسات حسابرسی انجام می‌دهند. به‌اتکای این تجربه، باید سایر وظایفی که در اساسنامه پیش‌بینی شده مثل مشاوره‌ی مدیریت، طراحی و پیاده‌سازی سیستم‌های مالی، خدمات مالی و حسابداری و مالیاتی،

ارزیابی سهام، حسابرسی عملیاتی و... را در مؤسسات تقویت کنیم. برای این منظور از سویی صاحب کاران باید با این خدمات مؤسسات آشنا شوند و از سوی دیگر مؤسسات نیز این تخصص‌ها را در خود تقویت کنند.

گفتن ندارد که لازمه‌ی تحقق چنین اهدافی آن است که مؤسسات حسابرسی نیز از دیدگاه جزءنگر دست بردارند، برنامه‌های درازمدت داشته باشند و به تعالی حرفه در کل ببیندیشد که شرط آن از میان برداشتن قیمت‌شکنی و هر نوع رقابت مخرب در میان مؤسسات است.

در این چارچوب، در جامعه حسابداران رسمی ایران تلاش خواهیم کرد بیش از پیش در ایجاد فضای مودت در میان شرکای مؤسسات حسابرسی مؤثر باشیم و علاوه بر آن از طریق تعامل با نهادهای ذی‌ربط تلاش کنیم ضمن افزایش متناسب حق‌الزحمه‌ی خدمات حسابرسی و نیز تنوع‌بخشی به خدماتی که مؤسسات ارائه می‌کنند، امکان پایداری و رشد مؤسسات را در شرایط متلاطم کنونی فراهم آوریم. در عین حال که مقابله با ایجاد رقابت مخرب در میان مؤسسات از طریق روش‌هایی مانند قیمت‌شکنی را باید از سوی واحدهای نظارتی جامعه با دقت رصد کنیم.

بنابراین، در عین نظارت مؤثر بر کیفیت فعالیت حرفه‌ای مؤسسات، گسترش و تحکیم شراکت حرفه‌ای در مؤسسات حسابرسی، ارتقای سرمایه‌ی انسانی مؤسسات و تنوع‌بخشی به خدمات مؤسسات حرفه‌ای عمده‌ترین محورهایی است که در برنامه‌های جاری در قبال مؤسسات مورد توجه قرار می‌گیرد و هر کدام هم البته مجموعه‌ی گسترده‌ای از اقدامات ریزودرشت را دربردارد و نیازمند برنامه‌ریزی‌های تفصیلی است. انجام وظایف یادشده که انسجام و همبستگی درونی حرفه را دنبال می‌کند خود نیازمند تعامل دایمی با ذی‌نفعان حرفه‌ی حسابرسی و نهادهای ذی‌نفوذ بر فعالیت حسابرسان است. یعنی صاحب کاران بالفعل و بالقوه و نهادهای متعدد نظارتی باید بیش از پیش بر اهمیت خدمات اطمینان‌بخشی و سایر خدمات قابل ارائه توسط مؤسسات حسابرسی آگاه باشند.

تردید نیست که این مهم از مسیر افزایش ضریب نفوذ حسابرسی در اقتصاد ایران می‌گذرد. یعنی گسترش کمی مشتریان، تنوع‌بخشی به مشتریان و تنوع‌بخشی به خدمات حرفه‌ای مهم‌تر از هر چیز به افزایش ضریب نفوذ حسابرسی وابسته است. با توجه به تأکید دایم مقامات نظارتی و اجرایی بر ارتقای شفافیت و پاسخ‌گویی در اقتصاد ایران در سال‌های گذشته شاهد افزایش نسبی ضریب نفوذ حسابرسی بوده‌ایم اما می‌دانیم که تعامل با ذی‌نفعان حرفه‌ی حسابرسی و نهادهای ذی‌نفوذ بر فعالیت ما با این هدف یکی از وظایف دایمی جامعه بوده است. ارتقای وضعیت حرفه بدون ایجاد محیط مساعد کلان برای فعالیت حرفه‌ای امکان‌پذیر نیست و این محیط مساعد از راه تعامل دایمی با مقام‌های نظارتی و مقررات‌گذار و استاندارددگذار و قانون‌گذار انجام می‌شود. ما به طور دایم باید مسایل حرفه را با این مقامات در دولت و وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی، سازمان بورس و اوراق بهادار، بیمه‌ی مرکزی، کمیسیون‌های تخصصی مجلس شورای اسلامی، دیوان محاسبات، دیوان عدالت اداری، نهاد استاندارددگذار و غیره مطرح کنیم و از دیدگاه‌ها و نیازهای آن‌ها آگاه باشیم.

نکته‌ی مهم آن که مؤسسات حسابرسی قلب تپنده‌ی این جامعه‌ی حرفه‌ای هستند که الزامات قانونی موجود وظایف سنگینی بر دوش آن‌ها گذاشته است. برای این که این مؤسسات قادر به انجام این وظایف باشند باید از استقلال حرفه‌ای و تداوم فعالیت برخوردار باشند. تشکیل مؤسسات بزرگ‌تر از طریق ادغام مؤسسات حسابرسی یکی از راهکارهایی است که به نفع تداوم فعالیت مؤسسات حسابرسی است و به استقلال رأی حسابرس باری می‌کند و «جامعه» باید، ضمن آسیب‌شناسی دلایل شکست ادغام‌های پیشین، به‌طور کلی از چنین روندی حمایت کند.

معضل دیگری هم که به وضعیت مؤسسات حسابرسی ما آسیب زده است معضل سرمایه‌ی انسانی در این مؤسسات است. شواهد متعددی نشان می‌دهد کارکنان حرفه‌ای مؤسسات حسابرسی کم‌تر به حضور درازمدت در مؤسسه تمایل دارند. این امر هم دلایل مالی دارد و هم ناشی از بار سنگین کاری حسابرسان است. برای نگه‌داشت و توسعه‌ی سرمایه‌های انسانی مؤسسات، در سطح هر مؤسسه بایستی بسته‌های تشویق و ارتقای شغلی را برای کارکنان حرفه‌ای طراحی کرد. تا به این ترتیب استمرار فعالیت حرفه‌ای در یک مؤسسه واجد چشم‌انداز مثبتی برای شاغلان آن باشد. بار اصلی حرفه بر دوش کارکنان حرفه‌ای مؤسسات است و باید حداکثر تلاش مان را برای حفظ سرمایه‌های انسانی مؤسسات انجام دهیم. در همین زمینه، «جامعه» نیز در تلاش است ضمن همکاری با مؤسسات در زمینه‌های فوق، حتی‌الامکان، به سهم

خود، انگیزه‌هایی رفاهی نیز برای همکاران شاغل در مؤسسات فراهم کند. البته، به موازات اقدامات بالا، در همراهی با «هیأت عالی نظارت»، باید بخش کنترل کیفیت جامعه را بیشتر تقویت کرد و بر سوق دادن آن به سمت انجام بازرسی‌ها براساس مدل‌های علمی و مبتنی بر ریسک و بر اساس اصل نبود تعارض منافع در انجام بازرسی‌ها تأکید کرد.

اما تقویت تشکل‌بخشی به حرفه‌ی حسابرسی در ایران علاوه بر استحکام‌بخشی به مؤسسات حسابرسی و آحاد حرفه‌ی نیازمند مجموعه‌ی متنوعی از اقدامات است. بهبود و گسترش خدمات حرفه‌ای از طریق کمک در تهیه، تدوین، اشاعه و ارتقای اصول و استانداردهای حسابداری، حسابرسی، خدمات مالی و آیین‌نامه‌ی رفتار حرفه‌ای از جمله‌ی این اقدامات است. همچنین، تقویت سامانه‌های اطلاعاتی مرتبط با حرفه جهت فراهم‌آوری شرایط و محیط مناسب برای به‌کارگیری فناوری‌های نوین در حرفه، دیگر اقدامی است که باید در دستور کار دایمی جامعه قرار داشته باشد.

بالا بردن دانش تخصصی حسابداران رسمی از طریق گسترش و بهبود آموزش، انجام تحقیقات و انتشار نشریات تخصصی و حرفه‌ای محور دیگری از برنامه‌های جامعه‌ی حسابداران رسمی ایران بوده است. در سال‌های اخیر شاهد گسترش بخش آموزش و پژوهش جامعه و رشد مناسبی در فعالیت‌های آن بوده‌ایم. در این زمینه، باید همچنان با استفاده از انواع روش‌های حضوری و آنلاین آموزش حرفه‌ای اعضا و نیز همکاران مؤسسات را بهبود ببخشیم. چنان‌که گفته شد، در بخش آموزش، به‌طور خاص بر افزایش توانمندی اعضا در زمینه‌ی استفاده از فناوری‌های نوین تأکید داریم و این امر از طریق برگزاری کلاس‌های آموزشی مناسب هم به کاهش هزینه‌های حسابرسی کمک می‌کند و هم با افزایش کیفیت خدمات حسابرسی نیازهای صاحب‌کاران و ذی‌نفعان را بهتر برآورده خواهد ساخت. در عین حال، به‌روزرسانی حرفه و اعضای حرفه در مباحث دنیای دیجیتال و فناوری‌های جدید می‌تواند به جذب نیروی انسانی جوان به حرفه‌ی حسابرسی بشود. زیرا یکی از دلایل عدم‌تمایل نسل جدید به پیوستن به حرفه‌ی حسابرسی و یا ماندن در این حرفه همین فاصله داشتن از فناوری‌های نوین است.

از سوی دیگر، آموزش استانداردها، خدمات مالی، آیین رفتار حرفه‌ای را باید دائماً به‌روز کنیم و تعمیق ببخشیم و با آموزش‌های عمومی همراه سازیم. به‌طور مشخص، به نظر می‌رسد باید شرکای مؤسسات حرفه‌ای بعضاً آموزش‌هایی در زمینه‌ی اداره‌ی کسب‌وکار و نگاه اقتصادی ببینند. چراکه مؤسسات حسابرسی هم مانند یک نگاه اقتصادی باید فعالیت در شرایط متغیر و پرنوسان را تاب بیاورند. به‌علاوه، با توجه به مصوبات شورای عالی باید همکاری جامعه با دانشگاه‌ها تقویت شود تا به صورت دایمی بتوانیم از آخرین دستاوردهای علمی در حرفه بهره‌برداری کنیم.

علاوه بر گسترش فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی باید بر روی اطلاع‌رسانی هم تأکید کنیم. در این چارچوب، تلاش ما این است که سایت و نشریات حرفه‌ای و پژوهشی جامعه و همچنین حضور جامعه در شبکه‌های اجتماعی را تقویت کنیم.

توسعه و تقویت کارگروه‌ها، برگزاری سمینارهای حضوری و آنلاین و ایجاد راه‌های متنوع ارتباطی مستمر میان اعضا و تشکیلات مرکزی جامعه، با هدف برقراری ارتباط مستمر فنی و حرفه‌ای بین اعضا از دیگر محورهای فعالیت ما در دوره‌ی کنونی است.

مهم‌ترین راهنما در تدوین برنامه‌ها رعایت و تحکیم استقلال حرفه‌ای حسابرسان است. یعنی باید تلاش کنیم شرایطی فراهم بیاوریم که در آن به بهترین نحو رأی حسابرس درباره‌ی یک موضوع، منحصرأ بر مبنای قضاوت حرفه‌اش باشد. طبعاً برای تحقق استقلال حرفه‌ای و رعایت آیین رفتار حرفه‌ای باید الزاماتی فراهم باشد. این الزامات هم درون حرفه‌ی حسابرسی و هم در محیط کلان فعالیت حسابرسی قرار می‌گیرد.

محیط کلان فعالیت حسابرسان در سال‌های اخیر همراه با عدم‌اطمینان‌ها و تلاطم‌هایی بوده که برنامه‌ریزی تفصیلی و نظام‌مند را دشوار ساخته است. روشن است که چالش‌های محیط کلان اقتصادی می‌تواند بر وضعیت حرفه تأثیرهای جدی و تعیین‌کننده بگذارد با این حال باید با یاری تمامی اعضای جامعه تلاش کرد میزان آسیب‌پذیری جامعه از نوسانات کلان را به حداقل رساند.

روشن است که گام نهادن در مسیر دست‌یابی به اهداف جامعه یک حرکت جمعی است و نیازمند همراهی و همگامی تمامی اعضای جامعه خواهد بود. امیدوارم در فرصت کنونی بتوانیم گام‌های مؤثری در این راستا برداریم.

هوش مصنوعی؛

ضرورتی گریزناپذیر

برای حسابرسی

زمانی، انتقال از دفاتر دستی به نرم افزارهای صفحه گسترده (مانند اکسل) نوآوری به شمار می رفت. اما امروز وجه تمایز سازمان ها و مؤسسات نوآور ایجاد سیستم های ابری با قابلیت هوش مصنوعی است. سرعت نوآوری در هوش مصنوعی بی سابقه است. تغییرات سریع تر از آن است که حتی مؤسسات بزرگ حسابرسی در جهان بتوانند برای آن برنامه ریزی دقیق و به روزی داشته باشند. پذیرش این واقعیت نخستین گام برای همراه شدن با کاروان شتابان پیشرفت فناوری در قرن حاضر است. حسابرسی از حرفه هایی است که از بیشترین قابلیت برای بهره برداری از مزایای قابل توجه هوش مصنوعی برخوردار است. هوش مصنوعی تصویر کلیشه ای «حسابداری خشک و بی روح» را منسوخ کند و نقش حرفه را در بینش ها، استراتژی و تصمیم گیری های کلان برجسته سازد.

افزایش ظرفیت خدمت رسانی مؤسسات حسابرسی، پر کردن شکاف مهارتی و ارتقای ارزش حسابداران دیگر مزایای هوش مصنوعی برای حسابرسی به شمار می رود. چراکه صرف زمان کم تر برای کنترل های دستی به معنی ظرفیت بیشتر برای مشاوره در مدیریت مالی، مالیات و برنامه ریزی رشد است. همچنین هوش مصنوعی می تواند ابزارهای لازم برای پاسخ گویی به انتظارات روزافزون صاحب کاران و ذی نفعان را فراهم می کند.

برای موفقیت در این تغییر، مؤسسات و نهادهای حسابرسی باید نه تنها در فناوری مناسب، بلکه در آموزش و مدیریت تغییر نیز سرمایه گذاری کنند. حسابداران در تمام سطوح باید اعتماد به نفس کافی برای استفاده از این ابزارها را داشته باشند و بدانند چگونه اتوماسیون را با نظارت انسانی متعادل کنند.

از همین رو، مقالات پرونده ای اصلی این شماره ی نشریه ی «حسابدار رسمی» به تشریح ابعاد مختلفی از ضرورت ها و مزایای کاربرد فناوری هوش مصنوعی در حسابرسی اختصاص دارد.